

Глобальна цивілізація і космічна діяльність

*Дячук І.Д. Космічна діяльність в умовах глобалізації:
Стратегія і тактика ефективного розвитку. — К., 2006.*

Наприкінці ХХ століття у світовій космічній діяльності відбулися широкомасштабні зміни, зумовлені відміною політичної конфронтації між Сходом та Заходом. Це привело до значного збільшення обсягів міжнародного співробітництва у сфері освоєння космічного простору, почалися стрімкі комерціалізація космічної діяльності та її дерегулювання на державному рівні. Внаслідок цих процесів стали виникати нові організаційні форми космічної діяльності. Закон України „Про космічну діяльність”, прийнятий 5 грудня 1996 року, визначає її як сукупність наукових досліджень в галузі космонавтики, розробки та впровадження нової техніки та технологій, прикладного використання результатів космічних експериментів як в національному, так і в глобальному масштабах. Таким чином, космічна діяльність може розглядатися як своєрідна модель сучасного науково-технічного прогресу. Для неї характерним є комплекс високих вимог до наукових експериментів, технічної бази, якості продукції, кваліфікації робочої сили, сучасних методів управління.

Сьогодні стає зрозумілим, що подальший розвиток людства буде нерозривно поєднаний з широкою „космізацією” наукових досліджень, а також окремих видів виробничої діяльності у зв'язку з розширенням меж біосфери внаслідок реалізації космічних проектів та глобалізації соціально-економічного розвитку людства.

У рецензованій монографії на основі порівняння зарубіжного досвіду та вітчизняних реалій проаналізовано основні особливості стратегії і тактики космічної діяльності в контексті формування глобального економічного простору. Розкрито особливості пріоритетів космічної політики України та специфіка регулювання комерційних взаємовідносин в сфері космічної діяльності. Головний акцент зроблено на методології корпоративного управління в космічній сфері з врахуванням міжнародного досвіду та перспектив міжнародної інтеграції та кооперації. Уточнюється специфіка самого поняття „космічна діяльність” в його застосуванні в аналізі економічних, управлінських та інноваційних механізмів становлення глобального суспільства. Показано, що наукове обґрунтування особливостей організації космічної діяльності в умовах глобалізації потребує використання сучасних тенденцій у стратегічному менеджменті, здійснення масштабних прогнозно-аналітичних досліджень із залученням великої кількості висококваліфікованих експертів, пропонуються шляхи їх оптимізації для України. Продемонстровано роль міжнародного співробітництва у забезпеченні оптимального використан-

ня національних ресурсів науково-технічної та інших сфер в умовах глобалізації.

У праці доводиться, що слід враховувати неоднозначність, різноспрямованість впливу глобалізації на розвиток різних груп країн та галузей сучасного виробництва. У процесі глобальних структурних трансформацій перевагу отримують галузі обробної промисловості та сфери послуг. Сюди ж здійснюється переливання капіталу і кваліфікованої робочої сили. Водночас інші галузі відчують гострий дефіцит факторів виробництва, посилюється їх депресивний стан (наприклад вугільної промисловості). Загальновизнаним є те, що глобалізація несе з собою не тільки переваги, але й негативні наслідки та потенційні проблеми. Фактично основну частину переваг отримують розвинуті країни. Несправедливий розподіл благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Для України одним з важливих чинників успіху у міжнародній конкуренції товарів і послуг є активне використання національного науково-технічного потенціалу. Україна в період, що передував реформам, не перебувала в стані „повного руйнування”. В Україні були досить розвинуті й ресурсні, й інвестиційні, й інноваційні джерела економічного зростання. При цьому всі чинники

конкурентоспроможності були під контролем держави. Тому, здавалося б, завданням першого періоду реформування економіки було просто зниження рівня державного управління для окремих чинників конкурентоспроможності, щоб розподілити регулююче навантаження між державою і ринком. Однак, як показала практика економічної реформи в Україні, згаданого розподілу у регулюванні навантаження між державою і ринком досягти не вдалося. Можливо, це було пов'язано з тим, що у зв'язку з „ненульовим” станом економіки України перед початком реформ чинники конкурентоспроможності виявилися „розщепленими”, а пропорції цього розщеплення не були своєчасно виявлені.

З позицій сьогодення, на думку експертів, ідеальна схема руху економіки України до конкурентоспроможного рівня у глобальній економіці могла б мати такий вигляд: першим етапом повинна була б бути інституціоналізація інноваційної діяльності, що дозволило б реалізувати інноваційні можливості України, які ще збереглися; початковий етап економічного зростання мав би відбуватися на основі стимулювання інвестиційних джерел. При цьому, оскільки в Україні є непогані інноваційні можливості, то увагу потрібно було зосередити на інвестиціях в наукомістке виробництво, в розвиток інноваційного підприємництва. Це можна інтерпретувати як цілеспрямоване формування попиту на продукцію інноваційних підприємств і створення інфраструктури інноваційного підприємництва, з одного боку, та активне впровадження інновацій в ресурсну сферу і сферу менеджменту, з іншого.

Наступний етап економічного зростання має характеризуватися інтенсивним освоєнням ресурсних джерел. За достатньої розвинутості інноваційних та інвестиційних чинників можна було б поступово знижувати державний вплив на цю категорію чинників, що стимулювало б подальший розвиток інвестиційних можливостей і вихід на вільний ринок інноваційної продукції. Інвестиції та інновації в цей період насамперед повинні були б бути спрямовані на активізацію ресурсних джерел економічного зростання.

В Україні проголошено курс на інноваційний розвиток економіки, прийнято законодавчі акти, спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності. Провідними рисами глобалізації є створення ефективних механізмів міжнародної кооперації і розподілу праці, а також впровадження інноваційних технологій, наукомістких виробництв та інформаційних систем. Тому на сучасному етапі космічна галузь України розвивається шляхом стратегічної і комплексної інтеграції з міжнародним космічним суспільством, здійснює реструктуризацію та впроваджує систему ринкових перетворень. Космонавтика накопичила великий науковий та технічний потенціал. Використання в народногосподарській практиці нових матеріалів та технологій, обладнання та контрольно-вимірюючих приладів, які пройшли випробу-

вання спочатку в процесі реалізації окремих космічних проєктів, дало високий техніко-економічний ефект.

У монографії стверджується, що організація космічних досліджень не була досконалою. Після розпаду Радянського Союзу науково-технічний потенціал космонавтики значно знизився. Для забезпечення максимального прибутку від проведених космічних досліджень постала необхідність формування банку даних про науково-технічний та виробничий потенціал космонавтики, забезпечення оптимального втілення передових досягнень космонавтики в найбільш ефективні напрямки народногосподарського використання, формування організаційної структури управління процесами цивільного освоєння досягнень космічної діяльності та забезпечення їх максимальної ефективності. Проблема підвищення економічної ефективності космонавтики вимагала переведення ракетно-космічної промисловості на „комерційні рельси”, передачі досягнень космічної діяльності в цивільну сферу, усунення необґрунтованої секретності, що гальмувала оптимальний розвиток космонавтики.

Важливим акцентом рецензованої праці є зосередження уваги на нових тенденціях розвитку космічної діяльності, які суттєвим чином впливають на організацію науково-дослідних проєктів та міжнародного бізнесу провідних ракетно-космічних держав світу. Ключовими з них слід вважати: комерціалізацію космічних досліджень; глобалізацію космічних технологій та ринків послуг; перегляд стратегічних пакетів технологій, які визначають перспективи розвитку компаній та їх бізнесу; нові принципи структурних перетворень в організації космічної діяльності та, зокрема, космічних наукових досліджень; розширення культурних та міжкультурних комунікацій. Ці тенденції визначають нову реальність, яка стає важливою складовою розвитку космічної діяльності в умовах глобалізації. Ця реальність щільно пов'язана з впровадженням сучасних форм корпоративного управління в сфері, що традиційно вважалася об'єктом захисту національних інтересів та державної безпеки.

У наш час космічна діяльність набуває нових сутнісних характеристик. Вона здійснює вплив на структуру суспільного виробництва, виступаючи однією з причин виникнення нових промислових галузей. Космонавтика змінює економічну організацію суспільства, сприяючи заміні вертикального впливу в змісті власно державного регулювання ефективними горизонтальними зв'язками (міжвідомчі програми, глобальні корпоративні проєкти). У процесі космічної діяльності формується специфічне оточуюче середовище, здатне забезпечити глобальний зв'язок, телекомунікації, глобальний космічний моніторинг; набуває міжнародного характеру кооперація різних країн, що виявляється у різноманітності форм — об'єднанні ресурсів з метою отримання нових науково-технічних результатів, міжнародному транс-

фері технологій, створенні світової космічної інфраструктури, здійсненні проектів, які мають глобальний характер. Міжнародна конкурентоспроможність космічної діяльності в кожній державі залежить від рівню розвитку в ній інноваційних процесів, а розвиток космічної діяльності об'єктивно зменшує реальність глобальних міжнародних конфліктів внаслідок інтернаціоналізації та посилення технологічної взаємозалежності країн. Ці реалії доводять об'єктивну необхідність врахування в процесі міжнародних відносин та в побудові глобальної системи регулювання диверсифікованих взаємовідносин суб'єктів світового господарського ринку космічних послуг та технологій особливостей національних космічних програм, напрямів та перспектив подальшої гармонізації міжнародного співробітництва в сфері космічної діяльності.

В умовах глобального світу космічна діяльність країн має засновуватися на принципах партнерства, міжнародної інтеграції та „добровільної” взаємозалежності. Космічна діяльність стає зв'язуючою ланкою між рівнем національного науково-інноваційного потенціалу та спроможністю держави захищати свої національні інтереси. Україна зацікавлена в розширенні „космічних”

зв'язків з Росією, США та країнами Європи, які є її традиційними партнерами в фундаментальних космічних дослідженнях. Метою такого партнерства є реалізація спільних перспективних космічних проектів, в яких наша держава може відігравати значну роль, вихід на глобальні ринки продуктів та послуг космічної діяльності, розвиток дружніх зв'язків. Поглиблення співробітництва в космічній сфері сприятиме подальшому зміцненню економічних відносин України з країнами Європейського Союзу.

Автор доказово обґрунтовує, що зростання науково-технічного потенціалу космонавтики, використання його в інтересах цивілізаційного прогресу можна вважати однією з найважливіших акцій глобального мислення, в основі якого лежать загальнолюдські інтереси.

Монографія І.Д.Дячук є дуже корисною у світлі завдань інноваційного перетворення економіки України, обмірковуванні реальних ресурсів створення національної інноваційної системи і шляхів входження її у світову цивілізацію.

*В.С.Степанов, д-р екон. наук, проф.,
заслужений діяч науки і техніки України,
В.І.Онопрієнко, д-р філос. наук, проф.*

Нетрадиционный учебник философии

Поломошнов Борис, Поломошнов Егор. Диалоги, или не-учебник по прикладной философии. — Обухов: Янузъ, 2005. — 384 с.

Сверхзадачей преподавания философии в высшей школе является формирование у студентов понятийного аппарата и категориального строя мышления, столь необходимо в высшей школе. Курс философии призван осуществить „подъем индивида ко всеобщему”, развитие способности мыслить. Понятно, что достичь такой цели нелегко, но именно она оправдывает постановку изучения философии во всех без исключения высших учебных заведениях. Увы, для большинства нынешних студентов характерно восприятие философии на уровне обыденного (если не обывательского) сознания. Установка на аполитичность образования привела к тому, что утерян уровень гражданского самосознания, не говоря уже о философском мышлении. Всеохватное упрочение рыночных отношений способствовало тому, что более половины студентов обучаются на коммерческой основе. Мотивация этой части студенчества далека от одержимости учебой. Если сфера образования превращается в сферу образовательных услуг, то извращается глубинный смысл образования. Право учить, мыслить, быть человеком может быть завоевано только собственным трудом и напряжением всех духовных сил.

Замечательный философ и педагог Э.В. Ильенков писал в своей книге „Школа должна учить мыслить” о способе преподавания, который так

распространен: „Учебники и следующие им учителя слишком часто, увы, начинают с „квазинаучных” дефиниций. Но ведь реальные люди, создававшие науку, никогда не начинали с этого. Дефинициями они кончали. А ребенка „вводят” в науку

